

УДК 347.24:502

І. І. Каракаш

ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ЗАСАД ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА ПРИРОДНІ ОБ'ЄКТИ ТА ЇХ РЕСУРСИ У КОНСТИТУЦІЙНОМУ ВИМІРІ

У даний час ведеться активна робота щодо підготовки і внесення змін до Конституції України. Згідно Положення про Конституційну Асамблею, затвердженого указом Президента України № 328/2012 від 17 травня 2012 року, її основними завданнями, зокрема, є схвалення Концепції щодо внесення змін до Конституції України та на її основі підготовка законопроекту (законопроектів) про внесення змін до Основного Закону країни. У зв'язку з такою постановкою проблеми існуюче конституційне закріплення права власності на природні об'єкти та їх ресурси також вимагає концептуального переосмислення та реформування.

Мета дослідження. Закріплення основних положень про право власності на природні об'єкти у сучасному змісті мають знайти своє місце в основному законодавчому акті країни. Це пов'язано з фундаментальним значенням відносин власності на природні об'єкти та їх ресурси для соціально-економічного розвитку суспільства і держави. Конституція як акт найвищої юридичної сили визначає засади прийняття та відповідності усіх законів та інших нормативно-правових актів Основному Закону. Конституція гарантує усталеність та стабільність природноресурсової власності в країні. Як законодавчий акт прямої дії Конституція надає право суб'єктам — природокористувачам право на безпосереднє звернення до суду та інших органів за захистом своїх суб'єктивних прав на основі її норм. Наведені загальні положення щодо закріплення, розвитку та гарантованості прав, у т. ч. права власності на природні ресурси, мають зберегтися в Конституції. Проте сама концепція закріплення належності природних об'єктів в Основному Законі має бути переглянута і потребує докорінної зміни.

Конституційне визначення об'єктів і суб'єктів права власності на природні багатства у даний час знайшли своє закріплення у ст. 13 Ос-

нового Закону країни, у якій передбачено, що «земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є об'єктами права власності Українського народу»*. Наведена конституційна норма не охоплює вичерпного переліку всіх природних об'єктів. Так, в ній не зазначені ліси, об'єкти рослинного світу і природно-заповідного фонду, об'єкти тваринного світу, що знаходиться в стані природної волі на території країни, та деякі інші об'єкти. Одночасно слід зазначити, що природні ресурси континентального шельфу і виключної (морської) економічної зони взагалі знаходяться за межами території української держави.

Разом з тим Конституція закріплює право власності Українського народу на атмосферне повітря. Із традиційного розуміння права власності відомо, що воно може встановлюватися на об'єкти, що наділені індивідуально-визначеними ознаками. На об'єкти, які мають лише родові ознаки, право власності не може бути встановлено. Якщо такі природні об'єкти, як земля, надра, води та інші природні об'єкти певною мірою визначені знаходженням на території держави, що дозволяє відокремлювати їх від аналогічних природних об'єктів інших держав, то для атмосферного повітря така визначеність є умовною. Атмосферне повітря України мало чим відрізняється від повітря інших країн. У зв'язку з цим визначеність атмосферного повітря і конституційне закріплення права народної власності на нього є умовними.

За вказаною конституційною нормою права власника на природні об'єкти та їх ресурси від імені Українського народу здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування. При цьому зазначається, що вони здійснюють права власника «в межах, визначених Конституцією». Наведене конституційне положення про здійснення права власності на природні ресурси, що належать народу, породжує цілу низку теоретичних і практичних питань: по-перше, чи може народ країни реально виступати у ролі суб'єкта права власності взагалі і суб'єкта права власності на природні ресурси, зокрема; по-друге, коли й у якому порядку Український народ передав свої права власника на природні об'єкти та їх ресурси органам державної влади й органам місцевого самоврядування, інакше кажучи, на якому правовому титулі ґрунтується передача та здійснення прав народної власності на природні об'єкти; по-третє, чи немає тут підміни права народної власності державною власністю на головні природні багатства країни, що мало місце у радянський період існування української державності; по-четверте, чи не закладена в цьому небезпека формування і функціонування державно-бюрократичної та відомчо-чиновницької власності, що існувала у вигляді так званої «загальнонародної» власності, у т. ч. на природні ресурси у виключній формі; по-п'яте, Конституція не визначає межі здійснення права володіння, користування і розпорядження природними об'єктами та їх ресурсами ані органами державної влади, ані органами місцевого самоврядування.

Із наведеного випливає, що найважливіші природні об'єкти права народної власності, якими є земля та її надра, водні та лісові ресурси, як і раніше, фактично залишаються у безмежному володінні, користуванні та розпорядженні органів державної влади і місцевого самоврядування без визначеного правового титулу. На нашу думку, саме аналогічні конституційні положення радянського періоду заклали правову основу для надмірної централізації власності на природні багатства країни та становлення державно-чиновницької власності на них.

Юридичний аналіз поставлених питань надає підстави для висновку про те, що віднесення природних багатств до об'єктів права народної власності в конституційному акті національного законодавства є, щонайменше, некоректною. Така некоректність полягає не тільки у проблематичності включення природних багатств до складу об'єктів права власності, які лише умовно можна віднести до речових прав, а й у фактичній неможливості здійснення народом своїх правомочностей як суб'єктом права власності на природні об'єкти [1].

Народна правосуб'єктність щодо права власності на природні об'єкти та їх ресурси базується на соціалістичній правовій ідеології класиків марксизму [2]. Тут немає необхідності детально викладати положення марксистської філософії власності як присвоєння, що отримала широке визнання у вітчизняній соціально-філософській та економіко-правовій літературі минулих років. Тим не менш, слід навести принципове висловлювання К. Маркса про те, що приватна власність на землю має представлятися «в такій же мірі безглуздою, як приватна власність однієї людини на іншу людину. Навіть ціле суспільство, нація і навіть всі одночасно існуючі суспільства, взяті разом, не є власники землі. Вони лише її володарі, які користуються нею, і... мають залишити її поліпшеною наступним поколінням» [3].

Можна припустити, що саме звідси бере свій початок «природна» ідея «соціалізації землі» та оголошення її народною власністю з відміною будь-якої власності на землю та інші природні багатства, окрім державної власності. Її зміст полягає у тому, що за відсутністю конкретного юридичного власника органи державної влади отримують широкі повноваження щодо розпорядження земельними та іншими природними ресурсами, а окремі підприємства та громадяни — необхідні права щодо їх використання для ведення господарської та інших видів діяльності [4]. Проте нікому з них не надається право власності на землю та інші природні ресурси, бо воно відкидається самої концепцією «соціалізації», а у подальшому витісняється заходами і засобами її реалізації. На основі їх виключення із сфери відносин різноманіття форм власності зводиться в абсолютний соціальний і правовий принцип будівництва справедливого суспільства в особі соціалістичної держави.

Слід зазначити, що сучасна українська соціально-філософська та економіко-правова думка, вслід за ними й сучасне українське суспільство, нібито відійшли від зазначеної концепції регулювання відносин влас-

ності, у т. ч. на природні багатства країни. Проте «живою» і поширеною залишається теорія власності як «соціальна функція» або теорія «соціальної пов'язаності» відносин власності не тільки з індивідуальними, а й суспільними інтересами. Основоположником цієї теорії визнається французький юрист Леон Дюги, якому належить твердження про те, що в індустріальних державах ... підприємства набувають соціальний характер [5], а підприємці воістину виконують соціальні функції [6].

Теорія власності як «соціальна функція» одержала поширення наприкінці ХІХ — на початку ХХ століття. Вона була пов'язана зі спробами визначення власності на основі ідеї «загального блага», яке є головним призначенням права власності. Держава як захисниця «загального блага» при збереженні права приватної власності може контролювати і регулювати використання землі, не роблячи тим самим право земельної власності ілюзорним. Отже, «серцевину» власності на землю становить «обов'язок», а не ідея необмеженого права панування людини над річчю. Проте у зв'язку з тим, що земля, за народною думкою, взагалі не «майно», обробка та використання землі є обов'язком землевласника по відношенню до суспільства. Цим якраз і обґрунтовували необхідність переходу від індивідуальних форм власності на землю до «соціалізації» землі.

В підтвердження зазначеного можна, наприклад, навести положення Веймарської конституції Німеччини 1919 року про те, що власність закріплювалася не тільки як право, але і як обов'язок, а використання об'єктів власності розглядалося як «служіння загальному благу», для порівняння з положеннями чинної Конституції України, зокрема ст. 13 про те, що «власність зобов'язує», «держава забезпечує... соціальну спрямованість економіки», ст. 41 про те, що «використання власності не може завдавати шкоди... інтересам суспільства, ... і природним якостям землі» і т. п. Соціальна сутність теорії «соціальної функції» власності полягає у її поданні не тільки як суб'єктивного права, а і як юридичного обов'язку. Обмеження власності соціальними інтересами на основі концепції «соціальної функції» або «соціальної пов'язаності» забезпечувало подолання необмежених індивідуалістичних інтересів власника з метою досягнення «всезагального соціального блага».

Наведені та інші філософські, економічні, екологічні та правові концепції конституційного закріплення відносин власності, у т. ч. на природні об'єкти, були актуальними в радянський період. Безумовно, вони мають право на застосування при конституційному закріпленні відносин природноресурсової власності, хоча би тому, що за ст. 1 чинної Конституції Україна є не тільки суверенною і незалежною демократичною і правовою державою, а і державою соціальною. Сучасна соціальна держава (від нім. Sozialstaat) має забезпечувати високий рівень соціального захисту всіх громадян за допомогою активної діяльності державних органів щодо регулювання соціальної, економічної, правової та інших сфер життєдіяльності суспільства, встановлення соціальної справедливості та на засадах громадської солідарності.

Проте сутність і зміст сучасної української держави за період формування та становлення ринкових (читай капіталістичних) соціально-економічних відносин кардинально змінилися. Насамперед змінилися відносини власності, у т. ч. відносини природноресурсової власності. Україна в основному пододала відносини «виключної власності на землю, надра, води і ліса» та у законодавчому порядку встановила державну, комунальну та приватну власність на природні багатства. Таким чином, в країні склались різноманітні форми власності не тільки в економіці, а і у сфері використання природних ресурсів на різноманітних власницьких основах, що потребує нових концептуальних засад їх юридичного закріплення.

У зв'язку з цим звертає на себе увагу інституціональна концепція відносин власності на об'єкти природноресурсового потенціалу [7]. За твердженням прихильників зазначеної концепції, законодавчо закріплена народна власність на природні ресурси у даний час перебуває в стані спокою, «а власність в стані спокою є мертвою». Економічний прояв реалізації відносин народної власності на природні ресурси має проявлятися у присвоєнні доходів від експлуатації об'єктів та ресурсів власності. На основі інституціональної методології власності на народні об'єкти природно-ресурсного потенціалу можливе визначення інститутів, які забезпечать привласнення доходу власником природних ресурсів та його перерозподіл на пріоритетні соціально-економічні потреби суспільства [8].

В основному інституціональна концепція законодавчого закріплення права власності на природні об'єкти, як відносно нова у порівнянні з іншими методологіями народної власності, має право на своє існування. Проте, на нашу думку, більш придатним для визначення місця народної власності на природні об'єкти та їх ресурси є їх закріплення як у конституційному акті, так і в поточному національному законодавстві, не права власності народу, а «народної приналежності» на засадах народного надбання. Народне надбання це те, що засвоювалось, відвойовувалось, облагороджувалось, використовувалось і натуралізувалось на протязі тривалого часу та на цій основі дісталось від попередніх поколінь народу теперішнім поколінням і підлягає передачі майбутнім поколінням народу. Саме таке розуміння «народного надбання» та «народної приналежності» природних багатств є притаманним для закріплення належності та використання об'єктів і ресурсів природного походження [9].

Одночасно слід зазначити, що соціально-економічні категорії «народне надбання» та «народна приналежність» природних багатств вище за юридичну категорію права власності. Тому певні форми, види і різновиди права власності на природні об'єкти та їх ресурси мають своїм джерелом, спираються і впливають з їхньої народної приналежності. Саме на засадах народної приналежності природних багатств може виникати, формуватись та існувати державна, комунальна і приватна власність на природні об'єкти як юридичні категорії. До речі, чинна Конституція не

визначає їх як форми власності, хоча за усіма ознаками вони є саме такими. Крім цього, державна, комунальна і приватна власність не є вичерпними формами власності, у т. ч. на природні багатства країни. Так, конституційними нормами не охоплена власність релігійних організацій, профспілок і професійних об'єднань та інших громадських організацій і об'єднань. Свого законодавчого відродження потребує колективна власність, зокрема у видах кооперативної та корпоративної (акціонерної) власності тощо. Конституційне закріплення зазначених форм та видів права власності має стати перегородою на шляху привласнення об'єктів колективної власності окремими приватними особами.

Правовий титул здійснення права власності стосовно природних ресурсів органами державної влади й органами місцевого самоврядування також потребує перегляду. Він був би певною мірою коректним, якби нині діюча Конституція була прийнята всенародним голосуванням, тобто референдумом. У зв'язку з тим, що Конституція з діючими редакціями ст. ст. 13, 14, 41, 92 та інших норм прийнята Верховною Радою України, то функції здійснення власницьких правомочностей Українського народу на природні об'єкти не делеговані народом, а як би «привласнені» органами державної влади та «делеговані» ними органам місцевого самоврядування.

Конституційне закріплення такого положення є далеко не безпечним для суспільства і розвитку демократичних процесів на засадах вимог ст. 5 Конституції про те, що «ніхто не може узурпувати державну владу», вона не може бути узурпована державою, його органами та посадовими особами. Проте економічна влада теж є формою влади в суспільстві, тому надмірна концентрація власності й, насамперед, на природні багатства країни у веденні центральних органів державної влади створює економічні засади для узурпації ними усієї економічної та політичної влади в державі.

Наведений висновок підтверджується історією розвитку радянського періоду, коли органи центральної державної влади до середини 30-х років поступово привласнювали природні ресурси союзних республік у своє ведення під гаслами створення «загальнонародної власності», а у наступному була проголошена виключна державна власність на основні природні об'єкти без вказівки конкретної держави-власника. Високий ступінь концентрації власності на природні ресурси став економічною основою для централізації та монополізації політичної влади органами державного управління Союзу РСР в особі союзних міністерств і відомств.

В юридичній літературі зазначалося, що конституційне положення про правосуб'єктність Українського народу на природні об'єкти носить соціально-політичний, а не правовий характер [10]. Проте у зв'язку з практичною неможливістю здійснення народом своїх правомочностей власності на природні ресурси та надання повноважень на їх здійснення органами державної влади та органами місцевого самоврядування постає питання про співвідношення права власності на природні об'єкти і державної влади [11]. Можна допустити, що народ як абсолютний влас-

ник [12] природних об'єктів делегував свої правомочності власності органам державної влади і місцевого самоврядування одночасно з демократичним способом формування останніх. Такий висновок може бути обґрунтований конституційними положеннями про те, що «єдиним джерелом влади в Україні є народ», «народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та місцевого самоврядування».

Проте чи означає це, що народ зберігає за собою право «верховного» або «первісного» власника природних об'єктів та їх ресурсів, а інші власники (територіальні громади, юридичні та фізичні особи) є «підпорядкованими» або «вторинними» власниками природних об'єктів. Така ситуація виникає, наприклад, при передачі земельних ділянок уповноваженими на те органами державної влади або органами місцевого самоврядування у приватну власність громадян. Відомо, що у таких випадках не передбачено виникнення «спільної» власності на земельну ділянку народу і громадянина. Тому складається ситуація, коли після переходу природного об'єкту в іншу форму власності народна власність на нього припиняється. Існування ж «первісної» і «підпорядкованої» власності на природні об'єкти суперечило би принципу рівних прав усіх суб'єктів права власності перед законом, що закріплений у ч. 3 ст. 13 Конституції та принципу рівних умов здійснення власниками своїх прав, встановленого ч. 3 ст. 319 нового Цивільного кодексу України.

Крім цього, діюча Конституція у загальному позначенні вказує на здійснення прав власника стосовно природних об'єктів органами державної влади без їх поділу на органи законодавчої та виконавчої влади. Так, до прийняття Конституції 1996 року в законодавчих актах, зокрема у природноресурсових кодексах, переважно вказувалось на Верховну Раду України, а в окремих випадках і на відповідні місцеві ради, як на власників природних багатств. У законодавчих актах останнього десятиліття, наприклад, в Земельному кодексу 2001 року такі положення відсутні. В ньому прямо передбачено, що повноваження щодо розпорядження землями державної власності належать Кабінету Міністрів України. Таке ж положення закріплено в Законі «Про тваринний світ» від 13 грудня 2001 року та інших законодавчих актах. Проте це стосується природних об'єктів державної, а не народної власності, які не є тотожними.

Слід також зауважити, що насправді повноваження власника на об'єкти і ресурси народної власності здійснюються не органами державної влади, а їх посадовцями в особі керівників спеціально уповноважених центральних органів виконавчої влади з відповідних питань, керівників державних адміністрацій за поданням керівників їх управлінь, відділів і служб та інших посадових осіб. Хоча за чинним законодавством розпорядження природними об'єктами комунальної власності має здійснюватися органами місцевого самоврядування за рішеннями, прийнятими ними колегіально, на практиці чимало випадків їх підміни одноосібними рішеннями керівних осіб, які суперечать інтересам територіальної громади.

Таким чином, від чіткого законодавчого визначення зазначених проблем залежить вирішення важливих практичних питань, зокрема: до яких меж органи державної влади та місцевого самоврядування можуть здійснювати правомочності власності на природні багатства, приймаючи до уваги конституційну невизначеність цих правомочностей; чи можуть зазначені органи державної влади здійснювати правомочності власності від імені народу, якщо їх реалізація суперечить інтересам народу; наскільки обґрунтовано делегування правомочностей власності на природні об'єкти органам державної виконавчої влади та виконавчим органам місцевого самоврядування. Відповіді на поставлені питання повинні дати фундаментальні наукові дослідження функцій усієї системи владних органів держави та аналізу нормативних актів про належність природних об'єктів.

Одночасно слід зазначити, що сам факт законодавчого визнання правомочностей щодо здійснення права власності на природні об'єкти органами виконавчої влади всіх рівнів вимагає реанімації концепції розділеної власності [13]. Але розділеної власності не у її середньовіковому трактуванні, а на сучасних принципах оптимального співвідношення всенародних, загальнодержавних, регіональних і місцевих інтересів при використанні корисних властивостей природних ресурсів. Високий ступінь централізації, як і зайва регіоналізація належності природних об'єктів та їх ресурсів, можуть мати однакові негативні наслідки. Тому відносини власності на природні багатства мають будуватися на конституційних засадах розподілу функцій здійснення органами державної виконавчої влади та виконавчими органами регіонального і місцевого самоврядування правомочностей власника на об'єкти народного надбання.

Сучасна конституційна реформа та реформа вітчизняної правової системи мають активно впливати на відносини власності щодо природних об'єктів та їх ресурсів. Саме зазначені відносини є засадничими в суспільстві, які безпосередньо впливають не тільки на суто юридичні, а й на соціально-економічні та політико-правові основи розвитку країни. Це пов'язано із тим, що природні багатства складають основу для здійснення виробничо-господарської діяльності у більшості галузей національної економіки, а у їх раціональному та ефективному використанні, у т. ч. на власницьких засадах, зацікавлено усе суспільство. Тому завданням конституційної реформи має стати реформування відносин власності, і перш за все конституційних засад права власності на природні багатства країни.

Висновки. Юридична форма права власності Українського народу на природні об'єкти та їх ресурси, що закріплена у чинній Конституції України, є малопридатною для регулювання відносин природноресурсової власності. Ані народ як національна спільнота, ані регіональні спільноти народу не можуть здійснювати правомочності власника щодо володіння, користування і розпорядження природними багатствами країни. Більш придатним для конституційного визначення місця народної власності на природні об'єкти є їх закріплення не на праві народної

власності, а на засадах народного надбання і народної приналежності. Народне надбання це те, що засвоювалось, відвойовувалось, облагороджувалось, використовувалось і натуралізувалось на протязі тривалого часу та на цій основі дісталось від попередніх поколінь народу теперішнім поколінням і підлягає передачі майбутнім поколінням народу. При цьому соціально-економічні категорії «народне надбання» та «народна приналежність» природних багатств вище юридичної категорії права власності. Форми, види і різновиди права власності на природні об'єкти та їх ресурси мають своїм джерелом походження і впливають з їхньої народної приналежності.

Примітка

* Звертає на себе увагу заміна суб'єкту права власності на природні об'єкти в особі «народу України» за Декларацією «Про державний суверенітет України» від 16 липня 1990 року, Законом «Про економічну самостійність України» від 3 серпня 1990 року та іншими актами чинного законодавства на їх власника в особі «Українського народу» за Конституцією України від 28 червня 1996 року. Тут має місце не проста заміна послідовності розташування термінів «народ України» та «Український народ». Лукавство полягає у тому, що така термінологічна заміна насправді призвела до етнічної «націоналізації» природних багатств на «користь титульної нації», що навряд чи можна віднести до консолідуючих факторів сучасного українського суспільства. До речі, в Земельному кодексу України від 25 жовтня 2001 року немає згадки про Український народ як власника землі.

Література

1. Носик В. В. Право власності на землю Українського народу : монографія / В. В. Носик. — К. : Юрінком Інтер, 2006. — С. 110–142.
2. Кулинич П. Ф. Ефективність правового забезпечення земельної реформи в Україні / П. Ф. Кулинич // Аграрне законодавство України: проблеми ефективності. — К., 1998. — С. 93–94.
3. Маркс К. Сочинения / К. Маркс, Ф. Энгельс. — Т. 25, ч. II. — С. 337.
4. Суханов Е. А. Лекции о праве собственности / Е. А. Суханов. — М., 1991. — С. 30.
5. Дюги Л. Конституционное право. Общая теория государства / Л. Дюги. — М., 1908. — С. 905–906.
6. Дюги Л. Общее преобразование гражданского права со времени кодекса Наполеона. / Л. Дюги. — М., 1919. — С. 79.
7. Харичков С. К. Концепция многообразия форм собственности на объекты природно-ресурсного потенциала в Украине / С. К. Харичков, С. И. Рассадникова ; Ин-т проблем рынка и экон.-экол. исслед. НАН Украины. — О., 1995. — 28 с. ; Рыбалкин В. Всеобщий закон собственности / В. Рыбалкин // Экономика Украины. — 2001. — № 9. — С. 43–50; Мартиенко А. И. Теоретико-методологические основы формирования института собственности на объекты природно-ресурсного потенциала / А. И. Мартиенко // Науч. труды Донецкого НТУ. Серия: Экономическая. — Донецк, 2003. — Вып. 56. — С. 39–42; Филичева А. В. Собственность в системе социальных отношений: философско-методологический анализ : автореф. дис. ... канд. филос. наук / А. В. Филичева. — М., 2003. — 19 с.
8. Харичков С. К. Институциональные основы формирования концепции собственности на объекты природно-ресурсного потенциала / С. К. Харичков, А. И. Мартиенко ; Ин-т проблем рынка и экон.-экол. исслед. НАН Украины. — О., 2006. — С. 67–68.

9. Каракаш И. И. Народное достояние или право собственности на природные ресурсы. / И. И. Каракаш // Юридический вестник. — 1999. — № 1. — С. 71–73.
10. Шульга М. В. Актуальные правовые проблемы земельных отношений в современных условиях / М. В. Шульга. — Х., 1998. — С. 78–80.
11. Каракаш І. І. Співвідношення права власності на природні ресурси та форм влади в державі / І. І. Каракаш // Актуальні проблеми держави і права. — О., 2001. — Вип. 11. — С. 58–66.
12. Право власності на землю в Україні / В. В. Носик // Право власності в Україні : навч. посіб. / за ред. О. В. Дзери та Н. С. Кузнецової. — К., 2000. — С. 448–449.
13. Каракаш І. І. Проблеми розділеної власності на природні об'єкти в конституційному та природноресурсовому законодавстві / І. І. Каракаш // Вісник Одеського інституту внутрішніх справ. — 2000. — № 2 ; Каракаш І. І. Право поділеної власності на природні ресурси в законодавстві України / І. І. Каракаш // Право України. — 2001. — № 3. — С. 82–85.

А н о т а ц і я

Каракаш І. І. Концептуальні засади права власності на природні об'єкти та їх ресурси в Конституції України потребують перегляду. — Стаття.

У запропонованій статті розкриваються методологічні основи закріплення права власності на природні об'єкти та їх ресурси в Конституції України у даний час, розглядаються сучасні погляди щодо закріплення права власності на природні багатства та пропонується перехід на їх конституційне закріплення на засадах народного надбання і народної приналежності.

Ключові слова: Конституція, конституційний акт, право власності, природні багатства, природні об'єкти, природні ресурси, народне надбання, народна приналежність.

А н н о т а ц и я

Каракаш И. И. Концептуальные основы права собственности на природные объекты и их ресурсы в Конституции Украины требуют пересмотра. — Статья.

В предлагаемой статье раскрываются методологические основы закрепления права собственности на природные объекты и их ресурсы в Конституции Украины в настоящее время, рассматриваются современные взгляды относительно закрепления права собственности на природные богатства и предлагается переход на их конституционное закрепление на основе народного достояния и народной принадлежности.

Ключевые слова: Конституция, конституционный акт, право собственности, природные объекты, природные ресурсы, народное достояние, народная принадлежность.

S u m m a r y

Karakash I. I. Conceptual Foundations of ownership of natural objects and their resources in the Constitution of Ukraine require revision. — Article.

The article reveals the methodological foundations consolidate ownership of natural objects and their resources in the Constitution of Ukraine currently considered modern looks to consolidate ownership of natural resources and the proposed transition to their constitutional recognition on the basis of national heritage and national identity.

Keywords: Constitution, constitutional act, the right to property, natural resources, natural features, natural resources, national heritage, national identity.